પ્રવચન નં. ૧૧ B, ગાથા-૯ થી ૧૧, શુક્રવાર, આસો સુદ ૯, તા. ૫-૧૦-૧૯૭૩

આ 'અષ્ટપાહુડ', એની નવમી ગાથા ચાલે છે. આઠ પૂરી થઈ. **'અબ કહતે હૈં કિ-ઐસે ભ્રષ્ટ પુરુષ સ્વયં ભ્રષ્ટ હૈં, વે ધર્માત્મા પુરુષોંકો દોષ લગાકર ભ્રષ્ટ બતલાતે હૈં :-'**

जो कोवि धम्मसीलो संजमतवणियमजोगगुणधारी।
तस्स य दोस कहंता भग्गा भग्गत्तणं दिंति।।९।।

મૂળ સનાતન વીતરાગનો ધર્મ, એનું મુનિપણું બાહ્ય નગ્નદશા, અંતરમાં ત્રણ કષાયના અભાવની દશા અને અઠ્યાવીસ મૂળગુણ હતા, ઇ જૈનદર્શન હતું. અનાદિનો સર્વજ્ઞનો કહેલો આ માર્ગ હતો. એમાં ફેરફાર થઈ ગયો એની અંદર વાત કરે છે. જે કોઈ ધર્માત્મા છે, વીતરાગના માર્ગ પ્રમાણે, એનાથી ભ્રષ્ટ થયેલાઓ એવા ધર્માત્માને દોષ બતાવે છે. એ વાત 'કુંદકુંદાચાર્ય' કરે છે.

અર્થ :- 'જો પુરુષ ધર્મશીલ અર્થાત્ અપને સ્વરૂપરૂપ ધર્મકો સાધનેકા જિસકા સ્વભાવ હૈ,...' કેવા છે ધર્મપુરુષો? કે પોતાનો સ્વરૂપધર્મ-જ્ઞાન, આનંદ ને શાંતિ એવો જે પોતાનો આત્મધર્મ, એને સાધવાનો જેનો સ્વભાવ છે. રાગને સાધે કે એને અહીં કહ્યું નથી. પછી વ્યવહાર હોય ઇ જણાવશે. આ વસ્તુ આનંદ ને જ્ઞાનની મૂર્તિ આત્મા (છે), એને સાધવાનો જેનો સ્વભાવ છે. દિગંબર ધર્મ, મુનિધર્મ, જૈનધર્મ, વાસ્તવિક ધર્મ, વીતરાગનો કહેલો માર્ગ આ (છે). અનાદિથી ઇ માર્ગ હતો અને ભગવાન 'કુંદકુંદાચાર્ય' હતા ત્યારે પણ હતો. સંપ્રદાયમાંથી જુદા પડી ગયા એ એની નિંદા (કરવા) દોષ કાઢે. પોતાનું અભિમાન પોષવા માટે. એની વાત જરી કરે છે.

'ધર્મકો સાધનેકા જિસકા સ્વભાવ હૈ,...' એક વાત. **'તથા સંયમ અર્થાત્ ઇન્દ્રિય-મનકા નિગ્રહ...'** પાંચેય ઇન્દ્રિય અને મનનો નિગ્રહ. અનીન્દ્રિય આત્મા ભગવાનમાં રમણતા (થવી) એ સંયમ (છે). **'ઔર ષટ્કાયકે જીવોંકી રક્ષા,...'** છ કાયના જીવો ભગવાને કહ્યા છે. પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ, વનસ્પતિ ને ત્રસ, છ જીવ છે, છ પ્રકારના. એકેન્દ્રિય અનંત છે, બીજા અસંખ્ય છે. એ બધા જીવોની દયા પાળવાનો ભાવ જેનો છે. એટલે કે જેને નહિ મારવાનો ભાવ છે. આ છ કાયના જીવ છે. એક જ પંચેન્દ્રિય જ છે કે એક જ આત્મા છે, એમ નથી. અનંત આત્માઓ છે. એમાં પણ એની મર્યાદા કોઈની એકેન્દ્રિય જીવ તરીકે, બેઇન્દ્રિય, ત્રણઇન્દ્રિય, ચૌઇન્દ્રિય, પંચેન્દ્રિય. પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ ને વનસ્પતિ. એવા જીવો ભગવાન સર્વજ્ઞે જોયા છે. એની એને પ્રતીત અને શ્રદ્ધા હોય છે. એથી એની દયા પાળે છે. મુનિ છ કાયના રક્ષક છે. આહાહા..! એક પાણીના બિંદુમાં પણ અસંખ્ય જીવ છે. એને ન હણે. એક લીલોતરીનો કટકો હોય એમાં અસંખ્ય જીવ આવા પીપળા આદિમાં છે. એને પણ એ ન હણે, અડે નહિ. ગતિ-ગમન કરવામાં પણ નીચે એકેન્દ્રિય આદિ જીવ હોય એને સ્પર્શે નહિ. એવો તો એનો દયાનો ભાવ હોય છે. છ કાયની દયા હોય છે, એમ કહે છે. એકેન્દ્રિય, બેઇન્દ્રિય ત્રણઇન્દ્રિય, ચૌઇન્દ્રિય. સર્વજ્ઞ સિવાય કોઈએ એ જીવો જોયા નથી. સમજાણું કાંઈ? ત્રણ બોલ થયા.

'તપ અર્થાત્ બાહ્યાભ્યંતર ભેદકી અપેક્ષાસે બારહ પ્રકારકે તપ,...' હોય છે. જેને બાહ્ય અનશન, ઉણોદરી, વૃત્તિસંક્ષેપ વગેરે અભ્યંતર પ્રાયશ્ચિત, વિનય, વૈયાવચ્ચ વગેરે., એવું જેને તપ હોય. મુનિ છે ને! નગ્ન મુનિ જંગલમાં વસનારા હોય છે. એ મુનિ, એ ચારિત્રવંત, એ સંયમી. ગૃહસ્થાશ્રમમાં હોય તો એને સંયમ ને એવું ચારિત્ર હોય નહિ. સમજાય છે કાંઈ? ગમે એવો ક્ષાયિક સમકિતી જીવ હોય છતાં ગૃહસ્થાશ્રમમાં આવો સંયમ ને છ કાયની દયા, એ ન હોય. આ તો વિશ્વદર્શન (છે). જૈનદર્શન એટલે વિશ્વદર્શન (છે). એમાં આ ચીજ છે (એમાં) એને છ કાયની દયાના ભાવ હોય છે. તપ હોય છે.

'નિયમ, અર્થાત્ આવશ્યકાદિ નિત્યકર્મ,...' સામાયિક, સમતા, ચૌવિસંથો અનંત તીર્થંકરોનું વંદન, સ્તુતિ, ગુરુની સ્તુતિ કે તીર્થંકરાદિની. પ્રત્યાખ્યાન, કાયોત્સર્ગ આદિ હંમેશાનું કર્તવ્ય (હોય છે). નગ્નમુનિ મોક્ષનો માર્ગ જુઓ ત્યાં. એને આ આવશ્યક ક્રિયા હોય છે. **'યોગ અર્થાત્ સમાધિ...'** હોય છે. છઠ્ઠા ગુણસ્થાનમાં બિરાજમાન મુનિને આત્માના આનંદની શાંતિ, વાસ્તવિક શાંતિ ઘણી પ્રગટી હોય છે. કૃત્રિમ શાંતિ જેવું અનાદિથી અજ્ઞાનમાં દેખાય એ શાંતિ નહિ. આત્મા અનંત આનંદનો સાગર! આહાહા..! અતીન્દ્રિય આનંદના સાગરમાંથી આનંદ જેની દશામાં ઉછળતો હોય છે. એને અહીંયાં સમાધિ કહેવામાં આવે છે. આહા..હા...!

'ધ્યાન...' એને આત્માના સ્વભાવનું ધ્યાન હોય છે. અસંખ્ય પ્રદેશી પ્રભુ આત્મા, અનંત ગુણનું ધામ, એનું જેને ધ્યાન હોય છે. ચોથે, પાંચમે હોય છે (પણ) થોડું (હોય છે), મુનિને વિશેષ હોય છે. અહીં મુનિની વ્યાખ્યા છે ને? દિગંબર સંત જે મોક્ષમાર્ગી, જે વીતરાગના માર્ગમાં ધોખરૂપે ઉત્સર્ગ પંથ ચાલતો, એમાં એ સંતો હતા. એટલે આવા સંતોને દેખીને દર્શનથી ભ્રષ્ટ

થયેલાઓ દોષ કાઢે. શ્રદ્ધા રાખવી. ભ્રષ્ટ થયેલાઓ બીજાને ભ્રષ્ટપણું બતાવે. સમજાણું કાંઈ?

'વર્ષાકાલ આદિ કાલયોગ,...' યોગની વ્યાખ્યા કરે છે. વર્ષાકાળ. ચાર મહિના ચોમાસું એક સ્થાને રહે. જંગલમાં ઝાડની નીચે (રહે) કે કોઈ એવા ખાલી મકાન બહાર જંગલમાં ખાલી પડ્યા હોય એમાં પડ્યા રહે. એવા વર્ષાકાળના ચાર મહિના એકાંત વર્ષાકાળમાં ગાળે. આહાહા..! **'ગુણ અર્થાત્ મૂલ ગુણ,...'** અઠ્યાવીસ. પંચમહાવ્રત, છ આવશ્યક, ઊભા ઊભા આહાર, અદંતધોવન, લોંચ એવા અઠ્યાવીસ ગુણ હોય છે. છે એ બધા વિકલ્પ. એવું જેને પાલન હોય છે. આહાહા..! આવો ધર્મ અને મુનિમાર્ગ આવો હોય છે. એ પાળી શક્યા નહિ માટે ભ્રષ્ટ થઈને બીજું મનાવ્યું, એની અહીં વાત કરે છે. સમજાણું કાંઈ? આહાહા..!

'કુંદકુંદાચાર્ય' છે, મહાવીતરાગી સંત છે. આનંદમાં ઝુલતા છઠ્ઠે-સાતમે ગુણસ્થાને. એક દિવસમાં હજારો વાર પ્રમત્ત-અપ્રમત્ત દશાઓ જેને આવે છે. એ કહે છે કે આવા સંતોની જે કોઈ દોષ અને નિંદા કરે, એ કાળમાં આવું થઈ પડ્યું છે, શું થાય? પોતે ભ્રષ્ટ થયા. નગ્નપણે રહી શક્યા નહિ. પછી શાસ્ત્ર નવા બનાવ્યા, કલ્પિત વાતું એમાં મૂકાવી. અને સાચા સંતનો પછી વિરોધ કર્યો. બે હજાર વર્ષ પહેલાથી એમ ને એમ ચાલ્યું આવે છે.

'ઉત્તરગુણ...' પાંચ સમિતિ, ગુપ્તિ બહારના અથવા અનેક પ્રકારના ક્ષમા, નિર્માનતા એવા જે ઉત્તરગુણો, **'ઇનકા ધારણ કરનેવાલા હૈ ઉસે કોઈ મતભ્રષ્ટ...'** લ્યો, આ અહીં આવ્યું. જૈનધર્મનો દિગંબર માર્ગ અનાદિનો સંતોનો એ હતો અને એ છે. મહાવિદેહક્ષેત્રમાં વર્તમાન ભગવાન કેવળી બિરાજે છે ત્યાં આ માર્ગ છે. હજારો સંતો દિગંબર મુનિઓ અત્યારે આનંદકંદમાં ઝુલતા (વિચરી રહ્યા છે). એવો માર્ગ અનાદિનો (ચાલે છે) એમાંથી જે ભ્રષ્ટ થયા (તે) **'દોષોંકા આરોપણ કરકે કહતે હૈં કિ-યહ ભ્રષ્ટ હૈ,...'** એવા મતભ્રષ્ટ થયેલા મતમાં રહેલાઓની નિંદા કરે છે, એમ કહે છે. આહાહા..! **'યહ ભ્રષ્ટ હૈ, દોષ યુક્ત હૈ,...'**

'વે પાપાત્મા જીવ સ્વયં ભ્રષ્ટ હૈં ઇસલિયે અપને અભિમાનકી પુષ્ટિકે લિયે અન્ય ધર્માત્મા પુરુષોંકો ભ્રષ્ટપના દેતે હૈં.' આહાહા..! જીવે કર્યું છે ને એવું. માણસપણું મળ્યું, જૈનના સંપ્રદાયમાં આવ્યા ત્યાં પણ પાછું અભિમાન પોષ્યું. આહાહા..! અનંત કાળમાં જેને હજી નિગોદમાંથી નીકળીને માણસ થવું મુશ્કેલ, એમાં અહીં સુધી આવ્યા, એમાં આ દશા પાછી. જ્યાં ભવના અભાવના કાળમાં મુનિપણાઓ થયા એવા મુનિઓને પોતાના ધર્મથી ભ્રષ્ટ થઈને એણે પણ દોષ કર્યા છે. પોતાના અભિમાનની પુષ્ટિને લઈને. અમે સાધુ છીએ, અમે આવા છીએ, અમારો માર્ગ આવો છે, આ બધા ભ્રષ્ટ નાગા સાધુ (છે), એમ કરીને કહે. બિચારા જગતને... ત્યાં શું થાય?

બે હજાર વર્ષ પહેલાં આ વાત હતી. અહીં ભગવાન 'કુંદકુંદાચાર્ય' થયા એ પહેલા શ્વેતાંબર પંથ જૈનમાંથી નીકળી ચૂક્યો હતો. આહાહા..! એ સંબંધીની આ વાત છે. આ માર્ગ બેસવો જગતને કઠણ. અનેક પ્રકાર જગતના ધર્મના નામના અનેક પ્રકાર ને પંથ ને માર્ગ ને.. આહાહા..! બધાથી આ સર્વજ્ઞનો માર્ગ આખો જુદો છે. આહાહા..! સર્વજ્ઞ સ્વરૂપ જ પ્રભુ છે.

એમાંથી જેણે સર્વજ્ઞપણું પ્રગટ કર્યું એમણે ત્રણકાળ ત્રણલોક હસ્તાકમલની પેઠે જોયા. આમળું જેમ હોય એમ જોયું. એ બરાબર ન જોવાય, એણે તો પ્રત્યક્ષ જોયું. આહાહા..! એવો જે ભગવાને કહેલો મુનિનો ધર્મ અને સંતોની ધર્મની ક્રિયા અંતર ને બાહ્ય, એ ન પાળી શક્યા તે ભ્રષ્ટ થયા. એ પાળનારાઓની નિંદા ને દોષ લગાવ્યા. આમાં 'કુંદકુંદાચાર્ય' તો આમ કહે છે, લ્યો.

ભાવાર્થ :- 'પાપિયોંકા ઐસા હી સ્વભાવ હોતા હૈ...' આહાહા..!

મુમુક્ષુ :- આ ધર્મીનો સ્વભાવ, આ પાપીનો સ્વભાવ.

ઉત્તર :- પેલો ધર્મશીલ છે ને. મિથ્યાદૃષ્ટિની શ્રદ્ધા જ્યાં મિથ્યાત્વ છે એમાં આવો જ એનો સ્વભાવ હોય છે. સત્યને અડવા દ્યે નહિ. સત્યને સ્પર્શવા ન દે. સત્યની વાણી કાને આવે તો ઇ (વિરોધ કરે).

'ઉસીપ્રકાર ધર્માત્મામેં દોષ બતલાકર અપને સમાન બનાના ચાહતે હૈં. ઐસે પાપિયોંકી સંગતિ નહીં કરના ચાહિયે.' આહાહા..!

अब कहते हैं कि – जो दर्शनभ्रष्ट है वह मूलभ्रष्ट है, उसको फलकी प्राप्ति नहीं होती :–

ગાથા-૧૦

जह मूलम्मि विणट्ठे दुमस्स परिवार णत्थि परवड्ढी।
तह जिणदंसणभट्ठा मूलविणट्ठा ण सिज्झंति।।१०।।

यथा मूले विनष्टे द्रुमस्य परिवारस्य नास्ति परिवृद्धि ।
तथा जिनदर्शनभ्रष्टाः मूलविनष्टाः न सिद्ध्यन्ति।।१०।।

જ્યમ મૂળનાશે વૃક્ષના પરિવારની વૃદ્ધિ નહીં,
જિનદર્શનાત્મક મૂળ હોય વિનષ્ટ તો સિદ્ધિ નહીં. ૧૦.

अर्थ :– जिसप्रकार वृक्षका मूल विनष्ट होने पर उसके परिवार अर्थात् स्कंध, शाखा, पत्र, पुष्प, फलकी वृद्धि नहीं होती, उसी प्रकार जो दर्शनभ्रष्ट हैं – बाह्यमें तो नग्न–दिगम्बर यथाजातरूप निर्ग्रन्थ लिंग, मूलगुणका धारण, मयूर पिच्छिका की पींछी तथा कमंडल धारण करना, यथाविधि दोष टालकर खड़े खड़े आहार लेना – इत्यादि बाह्य शुद्ध वेष धारण करते हैं, तथा अन्तरंगमें जीवादि छह द्रव्य, नव पदार्थ, सात तत्त्वोंका यथार्थ श्रद्धान एवं भेदविज्ञानसे आत्मस्वरूपका अनुभवन – ऐसे दर्शन – मतसे बाह्य हैं वे मूलविनष्ट हैं, उनके सिद्धि नहीं होती, वे मोक्षफलको प्राप्त नहीं करते।

ગાથા-૧૦ ઉપર પ્રવચન

'અબ કહતે હૈં કિ-જો દર્શનભ્રષ્ટ હૈ વહ મૂલભ્રષ્ટ હૈ, ઉસકો ફલકી પ્રાપ્તિ નહીં હોતી :-'

जह मूलम्मि विणट्ठे दुमस्स परिवार णत्थि परवड्ढी।
तह जिणदंसणभट्ठा मूलविणट्ठा ण सिज्झंति।।१०।।

અર્થ :- '**જિસપ્રકાર વૃક્ષકા મૂલ વિનષ્ટ હોને પર...**' ઝાડનું મૂળિયું જ્યાં નાશ થયું, '**ઉસકે પરિવાર અર્થાત્ સ્કંધ, શાખા, પત્ર, પુષ્પ, ફલકી વૃદ્ધિ નહીં હોતી,...**' મૂળ જ નથી. 'मूलं नास्ति कुतोः शाखा' આવે છે ને? જેનું મૂળ જ નથી એને સ્કંધ ને પત્ર ને ફળ-ફૂલ હોય જ નહિ. '**ઉસી પ્રકાર જો જિનદર્શનસે ભ્રષ્ટ હૈં...**' આહાહા..! જૈનદર્શન એટલે દિગંબર દર્શન. મુનિપણાનો ભાવ, અંતર અનુભવ સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન ને ચારિત્ર. અંતરના આનંદની ઉગ્ર લહેર જેને પ્રગટી હોય છે અને વ્યવહારમાં એને પંચમહાવ્રત, અહિંસા, સત્ય, દત્ત, બ્રહ્મચર્યના ભાવ પ્રગટ્યા હોય છે. વ્યવહાર. છ આવશ્યક હોય, ઊભા ઊભા આહાર હોય છે. એવું જે જૈનદર્શન, એવું જે આત્મદર્શન, એવો જે મોક્ષનો માર્ગ, એનાથી ભ્રષ્ટ થયા.

'**બાહ્યમેં તો નગ્ન દિગમ્બર યથાજાતરૂપ નિર્ગ્રંથ લિંગ,...**' છે ને? અનાદિ સનાતન નગ્ન દિગંબર અને અંતરમાં આનંદ અને શાંતિ ને સ્વચ્છતા ને પવિત્રતાનો પોકાર હતો. સમતાના રસમાં ઝુલતા હતા. આહાહા..! ઘડીકમાં છઠ્ઠું ગુણસ્થાન, ઘડીકમાં સાતમું. ક્ષણમાં છઠ્ઠું, ક્ષણમાં સાતમું. કારણ કે નિર્વિકલ્પ તો એક સેકંડની અંદર રહી શકે. મુનિ, હોં! નીચેના ગુણસ્થાનમાં તો થોડું (રહે). આહાહા..! ચોથે ગૃહસ્થાશ્રમમાં સમકિતી હોય અને પાંચમે હોય એ તો બહુ થોડું (રહી શકે). નિર્વિકલ્પની દશા તો એક સેકંડના અંદરના ભાગમાં હોય છે. એવું જ વસ્તુનું સ્વરૂપ છે. નથી ખબર એને એમ થાય કે આ જાણે કલાક કલાક, બે-બે કલાક સમાધિ રહે છે. એ તો એને વસ્તુની ખબર નથી. શ્રદ્ધાની ખબર નથી, આત્માની ખબર નથી. સમજાણું કાંઈ? આ તો મુનિ જે હોય છે, નગ્ન, અંતર આત્મદર્શન, અનુભવ ઉપરાંત જેને ચારિત્રની આનંદની લહેર આવી છે. એવા મુનિઓને પણ નિર્વિકલ્પ દશા તો એક સેકંડની અંદરમાં આવે. સાતમું આવે ત્યારે. આહાહા..! સમજાય છે? એવી જ વસ્તુની સ્થિતિ છે. એવો જે ભાવ,...

'**બાહ્યમેં તો નગ્ન દિગમ્બર યથાજાતરૂપ નિર્ગ્રન્થ...**' જેવો માતાએ જન્મ આપ્યો એવી વૈરાગ્યની મૂર્તિ! જેને ઉપશમરસના ઢાળા ઢળી ગયા છે! આહાહા..! જેના શરીરમાં ઉપશમ અકષાયરસ બહાર દેખાય. ઠરીને શાંત બિંબ અંદર પડ્યું છે ને! અંદરમાં ચારિત્રવંત છે ને! આહાહા..! એવા ધર્માત્માનું શરીર પણ શાંત.. શાંત ઠરી ગયેલું (હોય છે). માતાએ જેવો જન્મ આપ્યો એવું જેનું સરળ સીધું નગ્ન શરીર હોય છે. આહાહા..! એને ચારિત્રવંત અને એને મોક્ષમાર્ગી કહીએ. પૂર્ણ મોક્ષમાર્ગી. ચોથે મોક્ષમાર્ગ છે પણ આ ત્રણેયની એકતાનો મોક્ષમાર્ગ

છે. આહાહા..!

મુમુક્ષુ :- ધર્મમૂર્તિ.

ઉત્તર :- ધર્મમૂર્તિ! ઓ..હો..હો...! એકલો ભગવાનઆત્માનો આનંદ ને જ્ઞાન ને શાંતિનો સ્વભાવ, એને પર્યાયમાં વર્તમાન અવસ્થામાં પર્યાયમાં પ્રગટ્યો છે. વસ્તુમાં તો છે અનાદિનો. પણ જેની વૈભવદશા વર્તમાન પર્યાયમાં પ્રગટી છે. આહાહા..!

મુમુક્ષુ :- એને જ સાચો વૈભવ..

ઉત્તર :- એ જ વૈભવ (સાચો છે). આ ધૂળમાં શું છે? ચાલ્યા ગયા, જુઓને! અબજોપતિ. આજે નહોતું આવ્યું? ભાઈ! 'નવનીતભાઈ' એ 'ધાર'નો તમે કીધું ને. 'વિષ્ણુ' કીધું હતું ને? 'ધાર'નો ઘડીકમાં લ્યો આમ. મોટરમાં જાતા હતા તો મોટરવાળાએ ... આમ જુએ ત્યાં ડોકું ઢળી ગયું, મરી ગયો. મોટરમાં. એ આપણે અહીં આવી ગયા હતા. સાત-આઠ દિ' રહ્યા હતા. અમે ત્યાં એના ઘરે દૂધ પીધું હતું. કુંડી પાસે. આ ક્ષણમાં દેહની સ્થિતિ પૂરી થાય ત્યાં.. હજી જાય છે આમ મોટરમાં. ઓલો ડ્રાયવર પાછળ વળીને પૂછે છે, કેની કોર છે સાહેબ? આમ જુએ ત્યાં તો મરી ગયેલા. ભાઈએ કીધું સવારમાં. આહાહા..!

આવો નાશવાન મૃતક ક્લેવર છે. આ (શરીર) મડદું.. મડદું (છે). અમૃતનો સાગર પરમાત્મા મૃતક ક્લેવરમાં અનાદિથી મૂર્છાઈ ગયો. આહાહા..! એની શોભાએ શોભા. એને ખવરાવવું ને ધોવરાવવું ને ભોગ દેવા ને.. આહાહા..! આવે છે ને? ('સમયસાર') ૯૬ ગાથા. મૃતક ક્લેવર. મડદું, આ શરીર તો જડ છે. એની ક્રિયા પણ જડની જડથી થાય, આત્માથી નહિ. આત્મા કારણ અને શરીર ચાલે ઇ કાર્ય (એમ) ત્રણકાળમાં નથી. મિથ્યાદૃષ્ટિ એમ માને છે. કેમ કે બે જુદી ચીજ છે. એને જુદી ચીજ કાંઈ કરી શકે નહિ. આહાહા..! એ પણ ખબરું ન મળે અને ધર્મ થઈ જાય. મૃતક ક્લેવરમાં અમૃતનો સાગર, સ્વભાવનો દરિયો પ્રભુ (બિરાજે છે). એને ભૂલીને મૃતક ક્લેવરની સંભાળમાં પડ્યો એને સરવાળે શું હાથ આવે? મડદાં મરતા વખતે મૂર્છામાં મરી જાય. અસાધ્ય થઈને મૂર્છા થઈને.. જાઓ, એકેન્દ્રિય, ઇયળ ને કીડા આહાહા..!

આવો જે વીતરાગનો ધર્મ હતો એનાથી જે ભ્રષ્ટ થયા... અહીં તો કહે છે, યથાજાત નિર્ગ્રંથ લિંગ હતું. મૂળગુણના ધારણ (કરનાર હતા). અઠ્ઠાવીસ મૂળગુણ જિનવર તીર્થંકરોએ કહેલા વિકલ્પો અઠ્ઠાવીસ જાતના, હોં! એને હોય છે. વીતરાગ સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર જ્યાં સુધી ન થાય ત્યાં એવા એના અઠ્ઠાવીસ મૂળગુણ, અહિંસા, સત્ય, દત્ત, છ આવશ્યક, ઊભા ઊભા આહાર (લેવો), નિર્ગ્રંથ વગેરે. અઠ્ઠાવીસ મૂળગુણ. એવી વસ્તુસ્થિતિ (હોય).

'મયૂર પિચ્છિકા...' મોરપીંછી મુનિઓ રાખતા. કોઈ જીવ, જંતુ (હોય તો કાઢવા). આ રજોવરણો અને આ બધુ વસ્તુ કૃત્રિમ ગરી ગઈ. એ મુનિપણું જ નથી ત્યાં કૃત્રિમ એટલે શું કહેવું? આહાહા..! એક મોરપીંછી **'તથા કમણ્ડલ ધારણ કરના, યથાવિધિ દોષ ટાલકર ખડે ખડે શુદ્ધ આહાર લેના...'** એને માટે ન કરેલો આહાર. ગૃહસ્થે પોતાને માટે કરેલો હોય. ભિક્ષા માટે જાય (ત્યાં) હાથમાં લઈ લ્યે. ઊભા ઊભા. આ માર્ગ છે. મુનિનો મોક્ષનો માર્ગ જૈનદર્શનમાં આ

છે. કહો, 'સુજાનમલજી'! એવું ન પાળી શકે એથી કરીને એનો બચાવ ન કરવો કે આવો પણ અત્યારે માર્ગ છે. આહાહા..! **'ખડે ખડે શુદ્ધ આહાર...'** જોયું? શુદ્ધ આહાર. નિર્દોષ પાણી અને આહાર ઊભા ઊભા લે. વૈરાગ્યની મૂર્તિ, શાંત મુદ્રા. એવી જે મુનિની દશા હોય છે. **'ઇત્યાદિ બાહ્ય શુદ્ધ વેશ ધારણ કરતે હૈં,...'** ઇત્યાદિ બાહ્ય શુદ્ધ વેશ. બધું કીધું ને? દોષ ટાળવા ને ઇ બધું.

'તથા અંતરંગમેં જીવાદિ છહ દ્રવ્ય,...' ભગવાન સર્વજ્ઞ પરમેશ્વરે છ દ્રવ્ય કહ્યા છે. છ વસ્તુ. એમાં એક આત્મા, એક પરમાણુ, એક કાળ, આકાશ, ધર્માસ્તિ અને અધર્માસ્તિ. એવા છ દ્રવ્ય ભગવાને અનાદિ જોયા છે. એ છ દ્રવ્યની એને શ્રદ્ધા હોય છે. આહાહા..! અનંત અનંત આત્માઓ હોય છે, અનંત અનંત એથી અનંતગુણા રજકણો, ધૂળ માટી હોય છે. એની એને શ્રદ્ધા હોય છે. એનું એને જ્ઞાન હોય છે. સમજાણું કાંઈ?

'છ દ્રવ્ય, નવ પદાર્થ...' નવતત્ત્વ. જીવ, અજીવ, પુણ્ય, પાપ, આસ્રવ, સંવર, નિર્જરા, બંધ અને મોક્ષ. જીવ અને અજીવ બે દ્રવ્ય (છે). એને સાત પર્યાય હોય છે. એની મુનિઓને ધર્માત્માને શ્રદ્ધા ને જ્ઞાન હોય છે. આહાહા..! અહીં તો ખબર ન મળે કાંઈ ને અમારે સમ્યગ્દર્શન છે (એમ કહે). બફમ્ છે. આહા..! સમજાણું કાંઈ? **'નવ પદાર્થ, સાત તત્ત્વોં...'** સાતમાં પેલા પુણ્ય ને પાપ બેય આસ્રવમાં નાખી દીધા. એ સાત તત્ત્વોનું યથાર્થ શ્રદ્ધાન હોય છે. બરાબર સર્વજ્ઞ પરમેશ્વરે કેવળજ્ઞાની ત્રિલોકનાથે જ્ઞાનમાં જેવું જાણ્યું અને કહ્યું એવી એને શ્રદ્ધા હોય છે. ઓછી, અધિક, વિપરીત શ્રદ્ધા હોતી નથી. આહાહા..!

'એવં ભેદવિજ્ઞાનસે...' અને રાગ ને શરીરથી, રાગનો વિકલ્પ ને શરીર અને કર્મ આદિ બધી ચીજ છે, એનાથી ભેદ કરીને **'ભેદવિજ્ઞાનસે આત્મસ્વરૂપકા અનુભવન...'** ભેદવિજ્ઞાન ક્યારે કહેવાય? કે બીજી ચીજ છે. શરીર છે, કર્મ છે, રાગ છે, પુણ્ય-પાપના ભાવ છે, એ છે એનાથી આત્મા ભિન્ન (છે). એવો ભેદવિજ્ઞાનનો આત્મ-અનુભવ. **'આત્મસ્વરૂપકા અનુભવન- ઐસે દર્શન-મતસે બાહ્ય હૈં...'** આવા દર્શન-મતથી જે બાહ્ય છે. ભાષા જોઈ? આહાહા..! પહેલી (ગાથામાં કહ્યું), 'दंसणमग्गं' કીધું છે. એ પહેલી વાત લીધી છે. આવું જે દર્શન અને મત અને ધર્મમૂર્તિ, એવા જે માર્ગથી બાહ્ય છે **'વે મૂલવિનષ્ટ હૈં,...'** મૂળમાં ભ્રષ્ટ થઈ ગયા છે. આવું જે જૈનદર્શન એટલે જૈનદર્શન કોઈ સંપ્રદાય નથી. વસ્તુ 'જિન સો હી આત્મા' અને રાગાદિ વિકલ્પ, શરીરાદિ અજીવ, પુણ્ય-પાપના આસ્રવ એનાથી ભગવાનઆત્મા ભિન્ન (છે), એ જૈનનું સ્વરૂપ જ છે. એવા સ્વરૂપના ભાન સહિતના આવા તત્ત્વની એને શ્રદ્ધા હોય છે. આવાથી જે ભ્રષ્ટ થયા એ મૂળમાં ભ્રષ્ટ થઈ ગયા છે. 'ભગવાનજીભાઈ'! આવી વાત છે.

'શ્રીમદ્'માં આવો ખુલાસો એ લોકો કરી ન શકે. કારણ કે ત્યાં તો બધો ગોટો ભેગો (છે). આ તો માર્ગ આવો છે, બાપુ! સમજાણું કાંઈ? આ તો ચોખ્ખી વાત છે. આહાહા..! કોઈના વિરોધને માટે વાત નથી, વસ્તુનું સ્વરૂપ જ આવું છે. એમાં બીજું શું થાય? એ બાહ્યથી મૂળવિનષ્ટ છે. પાઠ છે ને? ગાથા. '**मूलम्मि विणट्ठे**' પહેલું પદ છે. '**मूलम्मि विणट्ठे तह जिणदंसणभट्ठा**'

એની સાથે મેળવ્યું છે. મૂળ જેનું નાસ્તિ છે એને શાખા આદિ હોતી નથી. એમ આવો જે વીતરાગ માર્ગ જૈનદર્શનનો, ધર્મમૂર્તિનો એનાથી-એની શ્રદ્ધાથી જે ભ્રષ્ટ થયા (એનો) મૂળમાં નાશ છે. આહાહા..! એ.. 'જાદવજીભાઈ'! આવું છે આ. તમારો છોકરો ઇ કહે છે, હોં! હા પાડે છે.

મુમુક્ષુ :- છોકરો નથી.

ઉત્તર :- છોકરો નથી, ભાઈ કહે છે. એના બાપા પણ સાંભળવા બેસે. ચૌદ વર્ષનો છે ને? શું કીધું? 'દિલીપ'. એના દીકરાનો દીકરો બેસે છે. સંસ્કાર લઈને આવ્યો છે ને પૂર્વભવમાંથી. અમારા 'વજુભાઈ' તો એમ કહે છે, આપણામાંથી જ મરીને આવ્યો છે. આપણામાંથી મરીને આવ્યો લાગે છે. ચૌદ વર્ષની ઉંમરમાં આવું! માર્ગ આ છે. આ કર્યાથી બીજો માર્ગ હોઈ શકે નહિ, એવું જોર મારે છે. ત્યાં પાઠશાળા ભણાવે છે. 'કલકત્તા'માં પાઠશાળા ભણાવે છે. એ તો ગૃહસ્થ માણસ છે. ઇ શાસ્ત્ર મફત વેચે છે. છોકરાઓને ભેગા કરીને. ઘણા લાખોપતિ છતાં... એમના દીકરાનો દીકરો એટલે એને પૈસા .. હતા. એ પાઠશાળા ભણાવે એના પૈસા લે નહિ. છોકરાઓને ભણાવે, આ માર્ગ છે, સાંભળો! મોટા પણ બેસે છે, કોઈકને પૂછ્યું હતું. કેટલાક મોટા પણ સાંભળવા બેસી જાય છે.

મુમુક્ષુ :- મોટાને રુચિ થઈ..

ઉત્તર :- એને એ જાતનો રસ હતો ને. .. માર્ગ તો આ છે. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા...!

અહીં કહ્યું, નહિ? '**जह मूलम्मि विणट्ठे**' એમ અહીં '**जिणदंसणभट्ठा**'. એ '**मूलम्मि विणट्ठे**' એની સાથે મેળવ્યું ને? ગાથામાં. '**जह मूलम्मि विणट्ठे**' ઇ પહેલું પદ. પછી '**तह जिणदंसणभट्ठा मूलविणट्ठा**'. એમ. સમજાણું કાંઈ? આ વાડા બાંધીને મારી નાખ્યા લોકોને.

પરમ દિ' એક આવ્યા હતા. પેલો છે ને? તમારે ત્યાં 'ધીયા', નહિ? 'ચંદુભાઈ'ના આપણા 'મોહનભાઈ' નહિ? 'કરાંચીવાળા'. એનો 'ચંદુભાઈ' ત્યાં 'રાજકોટ' પરણ્યો છે ને? છોકરો કહે, હું 'ચંદુભાઈ'નો સાળો છું. 'મોહનભાઈ' અમારા વેવાઈ થાય. 'ધીયા' ને? મેં કીધું, જાણીએ છીએ. પણ અમે શ્વેતાંબર છીએ. બે છોકરાઓ હતા. પરમ દિ' આવ્યા હતા. 'ચંદુભાઈ'નો સાળો છું. મને તો ખબર હતી, કે આ 'ધીયા' છે. મને કીધું, 'ધીયા' છું. પણ અમે શ્વેતાંબર છીએ. અમને ખબર નથી? આ વાડાની જુદાઈ માટે મારી નાખ્યા. તેં કીધું, 'ચંદુભાઈ'નો સાળો છું ત્યારથી (ખબર હતી), તમે 'ધીયા' છો અને શ્વેતાંબર છો (ખબર છે). જુવાન માણસ, વીસ-પચીસ વર્ષનો. આહાહા..! ઘીના વેપારી. ચોકમાં જ છે ને. જોયું છે, જોયું છું. ઘીકાંટા નામ હતું. ઇ સાચું. પણ મારે તો ઇ કહેવું છે, વાત આ ચાલતી હતી એમાં ઇ આ બોલ્યો, અમે શ્વેતાંબર છીએ. પણ અમે ક્યાં અહીં પક્ષ.... એય..! 'મોહનભાઈ'! આ બધા શ્વેતાંબર છે. 'ભગવાનજીભાઈ' શ્વેતાંબર છે. હતા, લ્યોને. આહાહા..!

જેને આવો મોક્ષમાર્ગ ને આવું બાહ્ય લિંગ અને અઠ્યાવીસ મૂળગુણ જેને રુચતું નથી ઇ ભ્રષ્ટ થઈ ગયા છે. એવો માર્ગ છે. '**मूलविणट्ठा ण सिज्झंति**' એમ છેલ્લો શબ્દ છે ને?

'કુંદકુંદાચાર્ય'નો. '**जह मूलम्मि विणट्ठे**' જે ઝાડનું મૂળ નાશ થયું એને પરિવાર નથી. એટલે શાખા, ફળ, ફૂલ, પત્ર નથી. એમ જે આવા માર્ગથી ભ્રષ્ટ થયા, એનું મૂળ નાશ થઈ ગયું. એને કોઈ મોક્ષ ને સમ્યગ્દર્શન ને જ્ઞાન હોતું નથી. આહાહા..! આવો માર્ગ છે. વાડા બાંધ્યા ને... તમે દિગંબર. ભાઈ! રહેવા દે એવું. સત્ય શું છે એ લે ને. આહાહા..!

આંખ્યું વીંચીને ચાલ્યા જાય છે, આ જુઓને! આહાહા..! અબજો રૂપિયા. ક્ષણમાં આંખ વીંચાઈ ગઈ. ભાઈ કહેતા હતા. એનો ભાણેજ. મામાને બે વાગે હુમલો આવ્યો અને આવ્યા ભેગો ખલાસ થઈ ગયા. અબજો રૂપિયા. આહાહા..! શું કરે રૂપિયો તારો? ધૂળ ને શરીર આ તો માટી છે. શ્વાસની ક્રિયા આત્મા કરી શકે નહિ. આ શ્વાસની ક્રિયા ઇ જડ છે, એને આત્મા કરી શકે? ઇ તો જડ છે. આરે..આરે..! જગતને ભ્રમ પડે, તત્ત્વની ખબર નથી ને. આત્માથી શ્વાસ ચાલે અને આત્માથી શરીર ચાલે. આત્મા કારણ છે અને દેહના કામ કાર્ય છે, એ દૃષ્ટિ મિથ્યાત્વ અને અજ્ઞાન છે. સમજાણું કાંઈ? આહાહા..! ભારે ગાથા! દસમી. અહીં આવ્યું.

'**ઐસે દર્શન-મતસે બાહ્ય હૈં વે મૂલવિનષ્ટ હૈં,...**' છેલ્લો શબ્દ છે ને? '**ઉનકે સિદ્ધિ નહીં હોતી,...**' '**ण सिज्झंति**' એવા જીવોને મોક્ષ નહિ થાય. આહાહા..! આવો માર્ગ છે. એ.. 'ઝાંઝરી'! તમારે ત્યાં તકરારો ઘણી છે. માર્ગ તો આ છે અનાદિનો. દિગંબર દર્શન એ કોઈ સંપ્રદાય નથી. વસ્તુનું સ્વરૂપ જ એવું અનાદિનું છે. મુનિપણું આવું જ હોય એ પણ વસ્તુનું સ્વરૂપ છે. આહાહા..! એમાં કરીને કર્યું છે ને કલ્પના (કરી છે) એમ આ નથી. આહા..હા...!

જેવો ભગવાનઆત્મા નિર્વિકલ્પ આનંદનો નાથ (છે) એની પર્યાયમાં ભૂલ છે એનું પણ જ્ઞાનીને ભાન હોય છે અને એ આત્મા અરૂપી છે. એને રૂપ ન હોય. અજ્ઞાનીને અંદર કાંઈક ભાસે ને, લાલ ને ધોળું ને પીળું ને ઝબક ને, એ બધું જડ છે. આંખ્યું વીંચે પછી અંદર દેખાય, લાલ, પીળું. એ તો બધું જડ છે. આત્મા ક્યાં (છે)? એવો રંગ ન હોય. એ તો અરૂપી છે. સમજાણું કાંઈ? આહા..!

'**વે મોક્ષફલકો પ્રાપ્ત નહીં કરતે.**' (હવે) ૧૧. એક ફેરી આ વાંચતા હતા ને ભાઈ હતા. 'નરસિંહભાઈ'. તાકડે આવ્યા ત્યાં વ્યાખ્યાનમાં આ ચાલતું હતું. આપણે હતા ને? 'નરસિંહભાઈ', નહિ? મુનિમ હતા ને. ત્યાં બેસતા. એ વખતે આવતા એ વખતે આ ચાલતું હતું. પજોસણ ને પડિકમણું ન્યાં કરવા જાતા. કુદરતી એવા મેળ ખાઈ જાય છે ને. કુદરતે ત્યારે એને આવવાનો મોખ જ હતો અને એમાં આ 'અષ્ટપાહુડ' વંચાતું હતું. ન્યાં ઇ બેસતા. માણસને આકરું લાગે. સત્ય છે.

મુમુક્ષુ :- એવા જ સંસ્કાર લઈને આવ્યા.

ઉત્તર :- સંસ્કાર લઈને આવ્યા, બસ. આહા..! એને એ જ પોષાણું હોય. એને બીજો કોઈ વિચારનો અવકાશ જ ન હોય.

મુમુક્ષુ :- એ તો એમ જ કહે છે, આપણે જૈન..

ઉત્તર :- આ અમે જિન છીએ, એ લોકો એમ કહે છે ને. જૈનધર્મ અમારો જ છે. સ્થાનકવાસીનો. અમે જૈન છીએ, એમ કહે છે. એય.. 'નવલચંદભાઈ'! અહીં કહે છે કે એ જૈન નથી, જૈનથી ભ્રષ્ટ થયા છે. એમ કહે છે. તેથી તો 'ટોડરમલે' પાંચમાં અધ્યયનમાં લખ્યું. શ્વેતાંબર, સ્થાનકવાસીને, જૈનમતમાં નાખ્યા જ નથી. અન્યમતમાં નાખ્યા છે. આ જુઓને, આ શું કહ્યું આ? 'કુંદકુંદાચાર્ય' ઇ કહે છે, શ્વેતાંબર અને સ્થાનકવાસી જૈનદર્શન જ નથી.

મુમુક્ષુ :- 'કુંદકુંદાચાર્ય' હતા ત્યારે સ્થાનકવાસી હતા જ નહિ.

ઉત્તર :- આ તો હતા, દેરાવાસી હતા ને પણ. શ્વેતાંબર નીકળી ગયેલા. એ.. 'સુજાનમલજી'! ઇ પણ શ્વેતાંબર છે ને.

મુમુક્ષુ :- પાકા.

ઉત્તર :- પાકા. ઇ તો હોય ઇ પાકા જ હોય ને. એમાં શું? આહાહા..!

મુમુક્ષુ :- આપની કૃપા આવી.

ઉત્તર :- આ તો આત્મધર્મની ચીજ આ છે. આહાહા..!

એમાં આત્માનું જે ચારિત્ર છે એ અલૌકિક દશા!! એને તો નગ્ન દશા જ થઈ જાય. ચારિત્રવંત હોય એ તો નગ્નદશા અને જંગલમાં જ વસે. એવો જ મુનિપણાનો માર્ગ અનાદિનો સનાતન વીતરાગમાર્ગનો હતો. આહાહા..! એનાથી ભ્રષ્ટ થયા એને મુક્તિ તો નથી, મોક્ષનું ફળ ક્યાંથી હોય?

अब कहते हैं कि–जिनदर्शन ही मूल मोक्षमार्ग है :–

ગાથા-૧૧

जह मूलाओ खंधो साहापरिवार बहुगुणो होइ।
तह जिणदंसण मूलो णिद्दिट्ठो मोक्खमग्गस्स।।११।।

यथा मूलात् स्कंधः शाखापरिवारः बहुगुणः भवति।
तथा जिनदर्शनं मूलं निर्दिष्टं मोक्षमार्गस्य।।११।।

જ્યમ મૂળ દ્વારા સ્કંધ ને શાખાદિ બહુગુણ થાય છે,
ત્યમ મોક્ષપથનું મૂળ જિનદર્શન કહ્યું જિનશાસને. ૧૧.

अर्थ :– जिसप्रकार वृक्षके मूलसे स्कंध होते हैं; कैसे स्कंध होते हैं कि–जिनके शाखा आदि परिवार बहुत गुण हैं। यहाँ गुण शब्द बहुतका वाचक है; उसीप्रकार गणधर देवादिकने जिनदर्शनको मोक्षमार्गका मूल कहा है।

भावार्थ :– यहाँ जिनदर्शन अर्थात् तीर्थंकर परमदेवने जो दर्शन ग्रहण किया उसीका

उपदेश दिया है वह मूलसंघ है; वह अट्ठाईस मूलगुण सहित कहा है। पांच महाव्रत, पांच समिति, छह आवश्यक, पांच इन्द्रियोंको वशमें करना, स्नान नहीं करना, भूमिशयन, वस्त्रादिकका त्याग अर्थात् दिगम्बर मुद्रा, केशलोंच करना, एकबार भोजन करना, खड़े खड़े आहार लेना, दंतधावन न करना – यह अट्ठाईस मूलगुण हैं। तथा छियालीस दोष टालकर आहार करना वह एषणा समितिमें आ गया। ईर्यापथ – देखकर चलना वह ईर्या समितिमें आ गया। तथा दयाका उपकरण मोरपुच्छ की पींछी और शोचका उपकरण कमंडल धारण करना – ऐसा बाह्य वेष है। तथा अन्तरंगमें जीवादिक षट्द्रव्य, पंचास्तिकाय, सात तत्त्व, नव पदार्थोंको यथोक्त जानकर श्रद्धान करना और भेदविज्ञान द्वारा अपने आत्मस्वरूपका चिंतवन करना, अनुभव करना ऐसा दर्शन अर्थात् मत वह मूलसंघका है। ऐसा जिनदर्शन है वह मोक्षमार्गका मूल है; इस मूलसे मोक्षमार्गकी सर्व प्रवृत्ति सफल होती है। तथा जो इससे भ्रष्ट हुए हैं वे इस पंचमकालके दोषसे जैनाभास हुए हैं वे श्वेताम्बर, द्राविड, यापनीय, गोपुच्छपिच्छ, निपिच्छ – पाँच संघ हुए हैं; उन्होंने सूत्र सिद्धान्त अपभ्रंश किये हैं। जिन्होंने बाह्य वेषको बदलकर आचरणको बिगाड़ा है वे जिनमतके मूलसंघसे भ्रष्ट हैं, उनको मोक्षमार्गकी प्राप्ति नहीं है। मोक्षमार्गकी प्राप्ति मूलसंघके श्रद्धान – ज्ञान – आचरण ही से है ऐसा नियम जानना।।११।।

ગાથા-૧૧ ઉપર પ્રવચન

'અબ કહતે હૈં કિ-જિનદર્શન હી મૂલ મોક્ષમાર્ગ હૈ :-' જોયું? ભારે મેળવ્યું છે. પેલામાં દાખલો આપ્યો હતો ને? વૃક્ષનો આપ્યો હતો ને?

जह मूलाओ खंधो साहापरिवार बहुगुणो होइ।
तह जिणदंसण मूलो णिद्दिट्ठो मोक्खमग्गस्स।।११।।

અર્થ :- 'જિસપ્રકાર વૃક્ષકે મૂલસે સ્કંધ હોતે હૈં,...' વૃક્ષનું મૂળ હોય તો સ્કંધ આવે. સ્કંધ હોય તો શાખા આવે. સ્કંધ સમજ્યા ને? પછી ડાળ. પણ મૂળ ન હોય ત્યાં સ્કંધ કેવું? ને ડાળ કેવી? આ તો મૂળ હોય ત્યાં **'જિનકે શાખા આદિ પરિવાર બહુત ગુણ હૈં. યહાં ગુણ શબ્દ બહુતકા વાચક હૈ;...'** એમ કહે છે. બહુ ગુણ હોય. એમ.

મુમુક્ષુ :- ઘણા ગુણો.

ઉત્તર :- ઘણા ગુણો. પણ એણે કહ્યું છે કે **'ગુણ શબ્દ બહુત કા વાચક હૈ...'** એ બહુ ગુણ શબ્દ તો પડ્યો જ છે. બહુ ગુણો તો છે. એમ કહે છે, બહુ શબ્દ છે ને. ગુણનો અર્થ એમ કેમ કર્યો?

મુમુક્ષુ :- ગુણોને થયું ને એટલે બહુના અર્થમાં લીધું.

ઉત્તર :- ગુણને બહુવાચક છે. પેલો બહુ શબ્દ તો પડ્યો છે.

'ગુણ શબ્દ બહુતકા વાચક હૈ; ઉસીપ્રકાર ગણધર દેવાદિકને...' ગણધરો એ ધર્મના તીર્થંકરો, ધર્મરાજા એના ગણધર દિવાન-ધર્મદિવાન. આહાહા..! ચારજ્ઞાન, ચૌદપૂર્વના ધરનાર,

અંતર્મુહૂર્તમાં બાર અંગની રચના કરનાર એવા સંત, ગણધર સંત આદિકે **'ગણધર દેવાદિકને જિનદર્શનકો મોક્ષમાર્ગકા મૂલ કહા હૈ.'** આવા ગણધરોએ, મુનિઓએ, સાચા સંતોએ **'જિનદર્શનકો મોક્ષમાર્ગકા મૂલ...'** આવું જૈનદર્શન. સમજાણું કાંઈ? જેને આત્મદર્શન સાક્ષાત્કાર ઉપરાંત જ્ઞાન ને આનંદનું ચારિત્ર જેને નિર્મળ પ્રગટ થયું છે. એવી ત્રણ તો નિર્વિકલ્પ વીતરાગ દશા છે અને અઠ્યાવીસ મૂળગુણ વીતરાગે જિનેશ્વરે કહ્યા એવા છે અને જેની નગ્ન દશા છે. આહાહા..! એવો જૈનદર્શનનો માર્ગ ગણધરોએ કહેલો છે. તીર્થંકરોએ કહેલો એમાંથી શાસ્ત્રમાં ગણધર સંતોએ રચ્યો છે. આહાહા..! કહો, આ શાસ્ત્રની રચનામાં આ આવ્યું છે, એમ કહે છે.

જેની શાસ્ત્રની રચનામાં એમ આવ્યું હોય કે વસ્ત્ર રાખે ને પાત્ર રાખે (એ) મુનિપણું. એ શાસ્ત્ર ગણધરના રચેલા નહિ, એમ કહે છે. આહાહા..! આકરું ભારે કામ. અતડા જેવું લાગે માણસને.

મુમુક્ષુ :- અતડો જ છે ને.

ઉત્તર :- અતડો જ છે. શું થાય? ભાઈ! માર્ગ આવો છે ત્યાં શું થાય? આહાહા..! કહો, 'બાબુભાઈ'! આવો માર્ગ છે. જૈનદર્શન જ એને કહીએ. આહાહા..! પહેલું આવ્યું છે ને? એવું ગણધરોએ કહેલું. ગણધર આદિ સંતોએ (કહેલું). આહાહા..! મોક્ષના થાંભલા, કેવળજ્ઞાનના કેડાયતો એવા સંતોએ તો આવું જૈનદર્શન કીધું છે. આહાહા..! દુનિયાની મૂકી દે પરવા. દુનિયા શું કહેશે? કેમ માનશે? એ રહેવા દે. ભગવાનનો માર્ગ તો આ છે. 'ભગવાનજીભાઈ'! આહાહા..! આહાહા..! લોકો એમાંથી આધાર આપે છે ને? 'શ્રીમદ્'માંથી. જુઓ! એમાં ઇ કહે છે. બાપુ! જૈનધર્મનો આશય શ્વેતાંબર-દિગંબરના આચાર્યનો આશય આત્માને શમાવવાનો છે. આમાં તો ના પાડે છે. આહાહા..!

અહીંયાં તો કહે છે કે આવો જે માર્ગ, જેનું જૈનદર્શન ધર્મની શ્રદ્ધામાં મૂળ છે અને એ ઉપરાંત પછી જ્ઞાન ને ચારિત્ર આદિ ને નગ્નદશા જેની છે અને અઠ્યાવીસ મૂળગુણ વીતરાગે કહેલો એનો વ્યવહારમાં એવા વિકલ્પો હોય છે. મુનિને એવો રાગ હોય છે. આહાહા..! એથી રાગ હોય છે એમ જણાવ્યું પણ એ ધર્મ છે એમ નથી. એનો વ્યવહાર જૈનદર્શનનો કીધો. નિશ્ચય જૈનદર્શનની સાથે આવો વ્યવહાર જૈનદર્શનનો હોય છે. એથી એ આદરણીય છે અને એનાથી કાંઈ (ધર્મ છે) એમ અહીં પ્રશ્ન નથી. પંડિતજી! માર્ગ તો આવો છે. આહાહા..! એકલા નગ્ન ફરે એ કંઈ ધર્મ નથી.

મુમુક્ષુ :- ધર્મ તો અંતરમાં હોય ત્યારે એને બાહ્ય કહેવાય.

ઉત્તર :- આ તો બાહ્ય પહેલું કહ્યું પણ આવું અંતરમાં હોય તો આવું બાહ્યને કહેવાય. પણ અંતરમાં જ્યાં જૈનદર્શનની વસ્તુ શું છે, સમ્યક્ શું છે, સમ્યગ્જ્ઞાન શું, એની ખબર પણ નથી અને (મુનિ) મનાય, એને અહીં મુનિપણામાં ગણ્યા નથી. જૈનદર્શનમાં એને ગણવામાં નથી આવ્યા. આહાહા..! બહુ માર્ગ ...

જિનદર્શનને મોક્ષમાર્ગનું મૂળ કહ્યું છે. સમજાય છે કાંઈ? આવું જે જૈનદર્શન, એ જૈનધર્મનું

મૂળ છે. **'જિનદર્શનકો મોક્ષમાર્ગકા મૂલ કહા હૈ.'** આહાહા..! એમ જેની આ શ્રદ્ધા, વ્યવહાર આવો હોય એવી શ્રદ્ધા સહિત સ્વનો આશ્રય લઈને દર્શન થાય એને સમકિત કહેવાય. સમજાણું કાંઈ? એમ કહે છે. આવો જે માર્ગ છે એની જેને શ્રદ્ધા હોય એટલે એનું જ્ઞાન હોય, અને એનું જ્ઞાન રાખીને પછી સ્વનો આશ્રય લઈને સમ્યગ્દર્શન થાય એને સમકિતી અને ધર્મની શરૂઆતવાળો જીવ કહેવામાં આવે છે. આહાહા..! ઘણા તો આમાં આપણે પૂર્વના શ્વેતાબંર જ હોય. કોઈ સ્થાનકવાસી, કોઈ દેરાવાસી. નહિ? માર્ગ તો આ છે. એમાંથી ફેરફાર કાંઈ પણ ઓછુંવત્તું કરે, વસ્ત્રનો ધાગો રાખવો એમાં શું વાંધો છે? કાળ એવો નબળો છે. એ બધા ભ્રષ્ટ છે. આહાહા..! ઝાઝો ભાગ હોય એમાં આવું વાંચે તો તોફાન કરે, હોં! અહીં તો જંગલ છે અને જંગલનો માર્ગ આ છે. બેસે એને બેસાડવું.

મુમુક્ષુ :- જંગલમાં મંગલ અને મંગલનો માર્ગ આ છે.

ઉત્તર :- આ છે.

મુમુક્ષુ :-

ઉત્તર :- સાચી વાત છે.

ભાવાર્થ :- 'યહાં જિનદર્શન અર્થાત્ તીર્થંકર પરમદેવને જો દર્શન ગ્રહણ કિયા...' દેખો! અર્થ કર્યો. જિનદર્શન. જિન એટલે તીર્થંકર. એણે જે દર્શન-મુનિપણું, નગ્નપણું અંગીકાર કર્યું. ભારે વાત, ભાઈ! જિનદર્શન. જિન એટલે **'તીર્થંકર પરમદેવને જો દર્શન ગ્રહણ કિયા ઉસીકા ઉપદેશ દિયા હૈ...'** દર્શન ગ્રહણ કિયા ઔર ઉસીકા ઉપદેશ દિયા. **'યહ મૂલસંઘ હૈ;...'** આહાહા..! વીતરાગ સર્વજ્ઞ પરમેશ્વરનો મૂળ સંઘ આ (છે) કે જેણે જિન તીર્થંકર પરમદેવે જે નગ્નપણું ને મોક્ષમાર્ગ ને વ્યવહાર વિકલ્પ આદિ જે છે એ અંગીકાર-ગ્રહણ કર્યું અને એવો ઉપદેશ કર્યો, એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ? આહાહા..! ભારે ખુલાસો કર્યો છે!

ચૌદમી ગાથામાં ચોખ્ખું આવે છે ને? કે દર્શન આને કહેવું. આહાહા..! વસ્તુનું દર્શન જે વાસ્તવિક જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર ને વિકલ્પ ને નગ્ન(પણું). ત્યારે કોઈ કહે કે વિકલ્પને, નગ્નપણાને પણ જૈનદર્શન કીધું ને? પણ એટલો વ્યવહાર નથી? એને વ્યવહાર કીધો. વસ્તુના દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્રને નિશ્ચય કહ્યો. બેયને બે કહ્યું. આહાહા..! પૂર્ણ વીતરાગ નથી તો બે હોય જ. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? જેના હજી શ્રદ્ધાના ઠેકાણા નથી, એના જ્ઞાનમાં યથાર્થતા નથી, એને સમ્યગ્દર્શન થાય જ નહિ. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા...!

જિનદર્શન. જિનદર્શનની વ્યાખ્યા કરી. **'જિણદંસણ મૂલો'** છે ને? એમાંથી કર્યું, જિનદર્શન. જિન એટલે તીર્થંકર પરમદેવ. અને દર્શન એટલે જેણે દર્શન ગ્રહણ કર્યું. એટલે મોક્ષનો માર્ગ વિકલ્પ અને નગ્નપણું અંગીકાર કર્યું. આહાહા..! તીર્થંકરદેવ, જેના સો ઇન્દ્રો તળિયાં ચાંટે. જેના જન્મે માતાના પેટમાં આવે ત્યારે ઇન્દ્રો આવીને સેવા કરે. આહાહા..! એવા જિને જ્યારે મુનિપણું અંગીકાર કર્યું, તીર્થંકર પરમદેવે.. આહાહા..! જ્યારથી સર્વજ્ઞદેવ.. સર્વજ્ઞસ્વભાવી આત્મા

અનાદિથી છે. તેમ સર્વજ્ઞપર્યાય પ્રગટેલી સર્વજ્ઞો પણ અનાદિના છે. આહાહા..! એમ આવો માર્ગ પણ અનાદિનો છે. સમજાણું કાંઈ? આહાહા..! સર્વજ્ઞસ્વભાવી સ્વરૂપ આત્મા વસ્તુ અનાદિઅનંત (છે). એવા અનંત આત્માઓ (છે). અને સર્વજ્ઞ સ્વભાવ છે એના જાણનારા પ્રગટપણે પણ અનાદિના છે અને એનો માર્ગ જેણે અંગીકાર કર્યો એ પણ અનાદિનો આ જ માર્ગ છે. શક્તિરૂપ, વ્યક્તરૂપ અને એનો માર્ગ આ. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? વિશેષ એનો ખુલાસો આવશે...

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)